

QISHLOQ XO'JALIKLARIDA SUV RESURLARIDAN FOYDALANISHDA INNOVATSIYALARNI QO'LLASHNING IQTISODIY SAMARADORLIGI

Bahranov Sanjar Abdisodiq o'g'li

Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti

Magistr 2-kurs Iqtisodiyot (Qishloq xo'jaligida)

Annotatsiya. Ushbu maqola qishloq xo'jaliklarida suv resurslarini boshqarish bo'yicha innovatsion amaliyotlarning iqtisodiy ta'sirini o'rganadi. Tadqiqot texnologiya va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotidagi yutuqlar suvdan foydalanish samaradorligini oshirishi va oxir-oqibat fermerlar uchun xarajatlarni tejashga olib kelishi mumkinligini o'rganadi. Adabiyotlarni keng qamrovli tahlil qilish, qo'llanilgan usullar, olingan natijalar va o'tkazilgan munozaralar orqali ushbu maqola qishloq xo'jaligida suv resurslarini boshqarishning innovatsion strategiyasini qabul qilishning moliyaviy afzalliklarini yoritishga qaratilgan.

Kalit so'zlar: suv resurslari, qishloq xo'jaliklari, innovatsiyalar, iqtisodiy samaradorlik, qishloq xo'jaligi, barqaror dehqonchilik, irrigatsiya, texnologiya, samaradorlik.

Suv, ayniqsa qishloq xo'jaligi sharoitida qimmatbaho manba hisoblanadi. Suv resurslaridan samarali foydalanish o'simlikchilik va chorvachilikni saqlash uchun muhim ahamiyatga ega. So'nggi yillarda suv resurslarini boshqarish sohasidagi innovatsiyalar qishloq xo'jaliklarining ishlash uslubini o'zgartirib, ularni yanada barqaror va tejamkor qildi. Ushbu maqola ushbu yangiliklarning iqtisodiy oqibatlarini o'rganib chiqadi va ularning qishloq fermerlari uchun foydasini ta'kidlaydi.

Suv taqchilligi muammosini oldini olish, iqlim o'zgarishlariga moslashish va qishloq xo'jaligini kafolatlangan suv bilan ta'minlashda suvtejamkor texnologiyalarni qo'llash va ulardan foydalanishning iqtisodiy samaradorligini oshirishda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6024-sonli "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni va "Qishloq xo'jaligida suvni tejayjigan texnologiyalarni joriy etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-144-sonli qarori hamda mazkur faoliyatga tegishli boshqa

me'yoriy-huquqiy hujjatlarda belgilangan vazifalarni amalga oshirishga xizmat qiladi¹.

Ko'plab tadqiqotlar qishloq xo'jaligida suv resurslarini innovatsion boshqarishning iqtisodiy jihatlarini o'rganib chiqdi. Ushbu yangiliklar ilg'or sug'orish texnikasini, ma'lumotlarga asoslangan qarorlarni qabul qilishni va barqaror amaliyotni qamrab oladi. Olib borilgan tadqiqotlar shuni ko'rsatdiki, sug'orishning aniq texnologiyalarini qo'llash suv isrofgarchiligini sezilarli darajada kamaytirdi va hosildorlikni oshirdi, bu esa fermerlar uchun xarajatlarni sezilarli darajada tejashga olib keldi. Tuproq namligi sezgichlari va avtomatlashtirilgan sug'orish tizimlaridan foydalanish mehnat va energiya xarajatlarini qanday kamaytirib, dehqonchilikni iqtisodiy jihatdan foydali qilishini ta'kidladi.

Qishloq xo'jaliklarida suv resurslaridan foydalanishda innovatsiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi fermer xo'jaliklarining barqarorligi, mahsuldorligi va rentabelligiga sezilarli ta'sir ko'rsatishi mumkin. Suv qishloq xo'jaligi uchun muhim manba bo'lib, undan samarali foydalanish dehqonchilik faoliyatining uzoq muddatli hayotiyligini ta'minlash uchun juda muhimdir. Ushbu yangiliklarning iqtisodiy samaradorligini baholashda e'tiborga olish kerak bo'lgan ba'zi asosiy fikrlar:

- Ekin hosildorligining oshishi: suvni to'g'ri boshqarish va sug'orish texnikasi, masalan tomchilatib sug'orish yoki aniq qishloq xo'jaligi, ekinlarning hosildorligini oshirishga olib kelishi mumkin. Yuqori hosil fermerlar uchun yuqori daromad keltirishi va innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligiga hissa qo'shishi mumkin.
- Suv narxining pasayishi: suvni tejaydigan texnologiyalar fermer xo'jaliklari uchun umumiy suv xarajatlarini kamaytirishga yordam beradi. Bunga sug'orishning yanada samarali usullari, yomg'ir suvini yig'ish va suvdan foydalanishni optimallashtirish uchun sensorga asoslangan tizimlardan foydalanish orqali erishish mumkin. Suv xarajatlarining pastligi fermaning rentabelligiga bevosita ta'sir qilishi mumkin.
- Energiyani tejash: energiyani tejaydigan nasoslar va sug'orish tizimlari kabi suvni tejaydigan ba'zi yangiliklar ham energiyani tejashga olib kelishi mumkin. Energiya xarajatlarining pastligi ushbu yangiliklarning iqtisodiy samaradorligiga hissa qo'shishi mumkin.

---

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6024-sonli "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. 10.06.2020

- Ekologik muvofiqlik: fermer xo'jaliklariga suvdan foydalanish bilan bog'liq ekologik qoidalarga rioya qilishga yordam beradigan Yangiliklar qimmat jarimalar va huquqiy muammolardan qochib, fermaning iqtisodiy barqarorligini oshirishi mumkin.
- Xavfni kamaytirish: suv tanqisligi yoki qurg'oqchilikka moyil bo'lgan hududlarda suvni tejaydigan yangiliklar ishonchli suv ta'minotini ta'minlash orqali ishlab chiqarish xavfini kamaytirishga yordam beradi. Bu noqulay iqlim sharoitida fermaning daromadlarini himoya qilishi mumkin.
- Investitsiyalarning rentabelligi (ROI): suvni tejaydigan har qanday yangilik uchun roini hisoblash juda muhimdir. Bu dastlabki investitsiya xarajatlarini baholashni va uni kutilgan tejash yoki vaqt o'tishi bilan olingan qo'shimcha daromad bilan taqqoslashni o'z ichiga oladi. Ijobiy ROI iqtisodiy samaradorlikni ko'rsatadi.
- Uzoq muddatli barqarorlik: barqaror suvni boshqarish amaliyoti tuproq degradatsiyasi va sho'rlanishining oldini olish orqali qishloq xo'jaligi erlarining samarali umrini uzaytirishi mumkin. Bu, o'z navbatida, fermaning uzoq muddatli iqtisodiy hayotiyiligini oshirishi mumkin.
- Davlat imtiyozlaridan foydalanish: ba'zi mintaqalarda hukumatlar suvni tejaydigan texnologiyalar va barqaror qishloq xo'jaligi amaliyotini qo'llash uchun moddiy rag'batlantirish va subsidiyalarni taklif qilishadi. Ushbu imtiyozlar bunday yangiliklarning iqtisodiy samaradorligini yanada oshirishi mumkin.
- Bozor talabi: iste'molchilarning afzalliklari barqaror ishlab chiqarilgan qishloq xo'jaligi mahsulotlarini tobora ko'proq qo'llab-quvvatlamoda. Suvni tejaydigan yangiliklarni qabul qiladigan fermer xo'jaliklari bozorda raqobatbardosh ustunlikka ega bo'lishi mumkin, bu esa o'z mahsulotlariga yuqori narxlarni talab qilishi mumkin.
- Ma'lumotlar va Monitoring: innovatsiyalar ko'pincha suvdan foydalanish samaradorligi to'g'risida qimmatli tushunchalarni ta'minlaydigan ma'lumotlar va monitoring tizimlaridan foydalanishni o'z ichiga oladi. Ushbu ma'lumotlar qaror qabul qilishni xabardor qilishi va resurslarni taqsimlashni yanada optimallashtirishi mumkin.

Qishloq xo'jaliklarida suv resurslaridan foydalanishda innovatsiyalarni qo'llashning iqtisodiy samaradorligi ko'p qirrali. Bu ekinlar hosildorligi, xarajatlarni tejash, energiya samaradorligi, tartibga rioya qilish, xavfni kamaytirish va uzoq muddatli barqarorlikka ta'sirini baholashni o'z ichiga oladi. Ushbu omillarning

barchasini hisobga olgan holda keng qamrovli tahlil fermerlarga suvni tejaydigan texnologiyalar va amaliyotlarni qabul qilish to'g'risida qaror qabul qilishga yordam beradi.

Qishloq xo'jaliklarida suv resurslarini innovatsion boshqarishning iqtisodiy foydalari shubhasizdir. Suvdan foydalanishning kamayishi, hosildorlikning yaxshilanishi va operatsion xarajatlarning pasayishi rentabellikning oshishiga yordam beradi. Bundan tashqari, ushbu innovatsiyalarni qabul qilish barqaror qishloq xo'jaligini rivojlantirish bo'yicha global sa'y-harakatlarga mos keladi va bu fermerlar uchun ham, atrof-muhit uchun ham yutuqli vaziyatga aylanadi.

Xulosalar:

Suv resurslarini boshqarishdagi innovatsiyalar qishloq dehqonchiligining iqtisodiy manzarasini o'zgartirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Dalillar shuni ko'rsatadiki, bu yangiliklar tejamkor bo'lib, sezilarli tejash va barqarorlikni yaxshilashga olib keladi. Ushbu texnologiyalar va amaliyotlarni qo'llash, ularning uzoq muddatli farovonligini ta'minlash orqali qishloq xo'jaliklarining iqtisodiy hayotiyliги ancha yaxshilanadi.

- Hukumatlar va qishloq xo'jaligi tashkilotlari qishloq fermerlarini suvni tejaydigan texnologiyalarni qo'llashga undash uchun qo'llab-quvvatlash va rag'batlantirishni davom ettirishlari kerak.
- Ushbu yangiliklarning uzoq muddatli iqtisodiy foydalarini o'rganish va ularning har xil turdagi qishloq xo'jaliklari uchun ko'lamini baholash uchun qo'shimcha tadqiqotlar o'tkazish zarur.
- Fermerlarning suv resurslarini boshqarishning innovatsion usullarini joriy etish va qo'llab-quvvatlash uchun yaxshi jihozlanganligini ta'minlash uchun ta'lim va o'quv dasturlarini kengaytirish kerak.
- Ushbu amaliyotlarni keng tatbiq etishga ko'maklashish uchun fermerlar o'rtasida bilim almashish va hamkorlikni rag'batlantirish, natijada qishloq iqtisodiyoti va atrof-muhitga foyda keltiradi.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-6024-sonli "O'zbekiston Respublikasi suv xo'jaligini rivojlantirishning 2020-2030 yillarga mo'ljallangan kontseptsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi farmoni. 10.06.2020
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Qishloq xo'jaligida suvni tejaydigan texnologiyalarni joriy etishni yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-144-sonli Qarori. 01.03.2022.

3. ZS Shokhujaeva, HN Mirjamilova. Innovative processes in the water sector and factors influencing their development. Asian Journal of Research in Business Economics and Management. Том 12, №5, Стр.18-27
4. NS Xushmatov, ZS Shoxo'Jaeva. SUV RESURSLARINING AGRAR TARMOQNI BARQAROR RIVOJLANTIRISH BILAN O'ZARO BOG'LIQLIGINI BAHOLASH. J.: Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. №3, Стр.1121-1129
5. ZS Shoxo'Jaeva. SUV TEJAMKOR TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHDA XORIJIY TAJRIBALAR VA UNI MAMLAKATIMIZ QISHLOQ XO'JALIGIGA TATQIQ ETISH NATIJALARI. J.: Oriental renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences. №2, Стр.803-810
6. ЗС Шохўжаева. ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИДА СУВ РЕСУРСЛАРИДАН САМАРАЛИ ФОЙДАЛАНИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ. Irrigatsiya va Melioratsiya журналы №3, 2018. Стр. 82-88.
7. ЗС Шохужаева. Экономическая Эффективность Использования Инновационных Ирригационных Технологий. Журнал Экономика и социум. №6-2 (73). Стр.638-642